

Satversmes tiesa

Preses relīze

Lieta Nr. 2021-40-0103

08.06.2022.

Regulējums, kas neparedz aizturētajai personai izsniegt spilvenu un dvieli, pārkāpj cietsirdīgas un pazemojošas izturēšanās aizliegumu un attiecīgi neatbilst Satversmes 95. panta otrajam teikumam

Satversmes tiesa 2022. gada 8. jūnijā pieņēma spriedumu lietā Nr. 2021-40-0103 „**Par Aizturēto personu turēšanas kārtības likuma 7. panta ceturtās daļas 2. punkta un Ministru kabineta 2006. gada 10. janvāra noteikumu Nr. 38 „Noteikumi par īslaicīgās aizturēšanas vietā ievietoto personu uztura, mazgāšanas un personīgās higiēnas līdzekļu nodrošinājuma normām” 4. pielikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 95. panta otrajam teikumam”**”.

APSTRĪDĒTAIS REGULĒJUMS

- Aizturēto personu turēšanas kārtības likuma 7. panta ceturtās daļas 2. punkts (turpmāk – apstrīdētā likuma norma): katram aizturētajam nodrošina gultas piederumus (matraci un segu).
- Ministru kabineta 2006. gada 10. janvāra noteikumu Nr. 38 „Noteikumi par īslaicīgās aizturēšanas vietā ievietoto personu uztura, mazgāšanas un personīgās higiēnas līdzekļu nodrošinājuma normām” 4. pielikums (turpmāk – apstrīdētā noteikumu norma) noteic, ka aizturētajai personai tiek nodrošināta: viena zobu suka, zobu pasta (20 ml diennaktī), tualetes papīrs (30 metru rullis 10 diennaktīm), šķidrās tualetes ziepes (40 ml diennaktī), ja nepieciešams – higiēniskās paketes (10 gab.).

AUGSTĀKA JURIDISKA SPĒKA NORMA

- Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 95. panta otrais teikums:

„Spīdzināšana, citāda cietsirdīga vai cieņu pazemojoša izturēšanās pret cilvēku ir aizliegta.

LIETAS FAKTI

Lieta ierosināta pēc Administratīvās rajona tiesas pieteikuma.

Administratīvās rajona tiesas izskatīšanā ir administratīvā lieta par Valsts policijas faktiskās rīcības, neizsniedzot personai spilvenu un dvieli, atzīšanu par prettiesisku un nemantiskā kaitējuma atlīdzinājumu. Valsts policija šajā lietā norādījusi, ka uzturēšanās apstākļi bijuši atbilstoši normatīvo aktu prasībām.

Administratīvā rajona tiesa uzskata, ka apstrīdētais regulējums, kas neparedz minēto priekšmetu izsniegšanu, neatbilst Satversmes 95. panta otrajam teikumam.

TIESAS SECINĀJUMI

Satversmes 95. panta otrais teikums ietver valsts pienākumu brīvības atņemšanas vietās nodrošināt cilvēka cieņai atbilstošus apstākļus un nepieļaut cietsirdīgu vai cieņu pazemojošu izturēšanos pret personu. Šīs tiesības ir absolūtas un no tām nav pieļaujamas atkāpes. Reizē izturēšanās var tikt atzīta par cietsirdīgu vai cieņu pazemojošu tikai tad, ja tā pārsniedz minimālo cietsirdības un pazemojuma smaguma pakāpi, kas neizbēgami izriet no personas atrašanās īslaicīgās aizturēšanas vietā. Līdz ar to Satversmes tiesai bija jāpārlicinās, vai apstrīdētais regulējums pārsniedz šādu smaguma pakāpi [7.4, 9., 11.].

Par to, cik ilgi aizturētās personas tiek pakļautas apstrīdētā regulējuma ietekmei

Pievēršot uzmanību tam, kā tieši apstrīdētais regulējums ietekmē aizturētās personas, Satversmes tiesa secināja, ka tās īslaicīgās aizturēšanas vietās var uzturēties dažādus laika posmus atkarībā no to statusa. Dažos gadījumos šāda uzturēšanās ilgusi pat 20 diennaktis. Šie termiņi tika ņemti vērā, izvērtējot apstrīdētā regulējuma ietekmi [10.3.].

Spilvena neizsniegšanas ietekme uz aizturēto personu

Vispirms Satversmes tiesa pārbaudīja apstrīdētās likuma normas, kas neparedz aizturētajai personai izsniegt spilvenu, satversmību.

Šīs pārbaudes ietvaros atzīts, ka vairākas bez spilvena pavadītas nakts var radīt personai veselības traucējumus un pasliktināt tās labsajūtu. Turklāt jebkurā gadījumā fiziski apgrūtināts miegs pats par sevi nav uzskatāms par tādu apstākli, kas neizbēgami izrietētu no brīvības atņemšanas fakta. Tāpat spilvena neesība var radīt personai ne tikai fiziskas, bet arī psihiskas ciešanas un dziļu aizvainojuma sajūtu, citstarp tādēļ, ka tas liek personai īpaši sāpīgi izjust, ka tā atrodas nekomfortablās telpās un ir nošķirta no savas ierastās vides [12.1.].

Līdz ar to Satversmes tiesa atzina, ka Aizturēto personu turēšanas kārtības likuma 7. panta ceturtās daļas 2. punkts pārkāpj cietsirdīgas un pazemojošas izturēšanās aizliegumu un attiecīgi neatbilst Satversmes 95. panta otrajam teikumam.

Dviela neizsniegšanas ietekme uz aizturēto personu

Izvērtējot apstrīdēto noteikumu normu, kas neparedz aizturētajai personai izsniegt dvieli, Satversmes tiesa secināja, ka nespēja nomazgāties pakļauj personu ne tikai pazemojumam gan savās, gan arī sabiedrības acīs, bet arī veselības apdraudējumam. Personas tiesības uzturēt sava ķermeņa higiēnu nevar tikt automātiski atņemtas tādēļ vien, ka persona atrodas īslaicīgās aizturēšanas vietā. Savukārt, lai īstenotu personas tiesības uz higiēnas ievērošanu, tai ir nepieciešams dvielis. Lai arī aizturētajām personām ir tiesības saņemt dvieli pienesumā vai paņemt to līdzī no ieslodzījuma vietas, tas nenozīmē, ka visas personas varēs izmantot šīs iespējas [13.1, 13.2.].

Pievēršot uzmanību tam, ka apstrīdētie noteikumi bija izdoti uz pilnvarojuma pamata, Satversmes tiesa secināja, ka Ministru kabinetam nebija liegts noteikt, ka aizturētajām personām izsniedzams arī dvielis; tieši pretēji – šāda rīcība atbilstu pilnvarojuma būtībai. Ministru kabinetam bija praktiski un aktīvi jāizvērtē tas, cik ilgi personas tiek turētas īslaicīgās aizturēšanas vietās un kas tām praktiski un nevis formāli nepieciešams, lai būtu nodrošināta šīs uzturēšanās atbilstība cilvēka cieņas principam [13.2.2.].

Līdz ar to Satversmes tiesa atzina, ka Noteikumu Nr. 38 4. pielikums, ciktāl tas neparedz dviela izsniegšanu, pārkāpj cietsirdīgas un pazemojošas izturēšanās aizliegumu un attiecīgi neatbilst Satversmes 95. panta otrajam teikumam.

Satversmes tiesa uzsvēra, ka kopš Aizturēto personu turēšanas kārtības likuma un Noteikumu Nr.38 normu pieņemšanas turpinājusies gan sabiedrības attīstība, pieaugot izpratnei par cilvēka cieņu, gan arī valsts finanšu resursu pieaugums, kā arī publicēti vairāki ziņojumi par situāciju īslaicīgās aizturēšanas vietās. Līdz ar to tiesību normu pieņēmējiem ir bijis pamats pārskatīt apstrīdēto regulējumu, lai novērstu cilvēka cieņai neatbilstošu izturēšanos. Tāpat likumdevējam bija pienākums pamanīt, ka Ministru kabineta normas, neparedzot aizturētajām personām dviela piešķiršanu, neatbilst tā pilnvarojumam, un novērst šo pretrunu. Tomēr tas nav ticis darīts [14.].

Par aizturēto personu tiesību nodrošināšanu līdz jauna regulējuma spēkā stāšanās brīdim

Atbilstoši tiesību normu grozījumiem no 2023. gada 1. janvāra katrā īslaicīgās aizturēšanas vietā personai tiks piešķirts spilvens un dvielis. Tomēr līdz šim datumam aizturēto personu tiesību ievērošana ir jānodrošina atbilstoši šim spriedumam, kā arī izvērtējot to, cik ilgi personas uzturas īslaicīgās aizturēšanas vietās, un citas iespējas nodrošināt cilvēka cieņai atbilstošu attieksmi pret šīm personām [15.].

Satversmes tiesa nosprieda:

- 1. Atzīt Aizturēto personu turēšanas kārtības likuma 7. panta ceturtais daļas 2. punktu, ciktāl tas neparedz aizturētajām personām piešķirt spilvenu, un Ministru kabineta 2006. gada 10. janvāra noteikumu Nr. 38 „Noteikumi par īslaicīgās aizturēšanas vietā ievietoto personu uztura, mazgāšanas un personīgās higiēnas līdzekļu nodrošinājuma normām” 4. pielikumu, ciktāl tas neparedz aizturētajām personām piešķirt dvieli, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 95. panta otrajam teikumam un spēkā neesošu.**
- 2. Attiecībā uz personām, kuras uzsākušas savu pamattiesību aizsardzību ar tiesību aizsardzības līdzekļiem, atzīt Aizturēto personu turēšanas kārtības likuma 7. panta ceturtais daļas 2. punktu, ciktāl tas neparedz aizturētajām personām piešķirt spilvenu, un Ministru kabineta 2006. gada 10. janvāra noteikumu Nr. 38 „Noteikumi par īslaicīgās aizturēšanas vietā ievietoto personu uztura, mazgāšanas un personīgās higiēnas līdzekļu nodrošinājuma normām” 4. pielikumu, ciktāl tas neparedz aizturētajām personām piešķirt dvieli, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 95. panta otrajam teikumam un spēkā neesošu no personas pamattiesību aizskārums rašanās brīža.**

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājaslapā: https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2021/10/2021-40-0103_Spriedums.pdf